

Tyyne Fofonoff, Supru. S: 09.05.1930.

Synnyin Luttojoen rannalla Tsokljärvellä.

Matsjärvellä asuimme kesäisin, Suonikylässä talvisin, siellä kävimme myös koulua.

Syksyllä menin, kaksi luku-vuotta ehdin käydä koulua, kolmas oli menossa, kun sota alkoi, koulu loppui siihen. Opettajana toimi Jaakko Pohjola.

Toisilla oli lapset koulussa, mutta itse joutuivat olemaan lehmien, lampaiden sekä poro-hommien tähden, kesäpaikoissa talvisinkin. Kylässä oli aina joku, joka huolehti lapsista, kun he kävivät koulua, siis Suonikylässä.

Uusi koulu oli vasta vuoden ollut käytössä, kun jouduimme lähtemään evakkoon.

Tunnilla olimme juuri silloin, kun lentokoneet alkoivat lentää. Opettaja oli ollut kuullut radiosta, kun sodasta oli varoitettu. Pulpettien alle mentiin maata, pommituksen varalta, kone lensi kylän yli matalalla, onneksi mitään ei tapahtunut.

Siitä paikasta meidät komennettiin heti asuntolaan, ja kenellä oli sukulaisia lähellä, niin hän voi lähteä heidän luokseen.

Kaikkien on määrä lähteä evakkoon, eivätkä vanhemmat ehdi ehkä hakemaan, on parempi, että lapset menevät itse sukulaistensa luo, jos on mahdollista.

Niin lähdimme Suonikylästä, minut otti Jaakko eno, olin mennyt hänen luokseen. Vanhemmistani en tiennyt mitään, missä olivat. Tervolaan, Koivunkylään menimme. Viikon päästä vasta äitini haki minut, oli silloin saanut tietää, missä olin.

Talven asuimme Tervolassa, ja sitten palasimme Nellimiin, ja siitä Matsjärvelle keväällä, keli-riikon aikaan, poro-miehet hakivat Nellimistä meidät poroilla.

Kesän ja talven asuimme siellä, sitten alkoi jatko-sota.

Tsokljärvellä olimme, josta miehet taas vietiin sotaan.

Toiset jäivät porojaan hoitamaan, ja erotukset pidettiin kun sotamiehet pääsivät lomille. Meillä oli renkinä Semenofin Sergei, hän asui porotokassa. Kerran sitten oli häneltä tupakat päässeet loppumaan, ja hän lähti tietysti Joosepin paikkaan hakemaan tupakkaa. Juuri silloin Venäläiset hävittäjät tulivat sinne, ja alkoivat pommituksen, hän ei ehtinyt suojaan, hän kuoli siellä. Porotokka jäi yksin, kodat käytiin purkamassa, ja porot kai päästettiin irti, sitä en tarkkaan muista.

Tuli taas tieto, että pitäisi lähteä evakkoon. Nellimiin matkassamme, luonto oli kuin kuollut, kaikki oli niin surullista, ja vanhemmat ihmiset aavistelivat, että viimeistä kertaa sieltä taisimme lähteä. Vanhoilla ihmisillä oli kovin ikävä lähteä sieltä pois. Ne jotka vielä uskoivat palaavansa, piilottivat metsä aittoihin omaisuutensa, siltä varalta, että joskus palaisivat takaisin, ja myöskin saariin piilotettiin tavaraa. Nellimissä asuimme kesän ja syksyllä meidät kuljetettiin Kalajoelle.

Siellä asuessamme kuulumme myöhemmin, että koti-paikkamme oli nyt Venäjän aluetta, sinne ei ollut palaamista.

Lähelle Venäjän rajaa me kuitenkin palasimme Kalajoelta, vaikeata oli, mitään ei ollut, kaikki oli rajan takana, ja pysyi. Toiset tekivät taloja, niissä oli sitten monta perhettä yhdessä, ja monet asuivat miten sattui. Poroja oli vähän.

Kortilla haettiin Ivalosta ruokaa, teetäkin, joka oli huonoa. Useat valmistivat teensä itse, luonnon heinistä, ym, kasveista. Taull oli lääkkeenä, koivun mustasta käävästä valmistettua. Kalaa koltat pyysivät kautta aikojen, sitä oli melkein aina. Riistalla elettiin, silloin ei ollut kovin tarkan valvonnan alaisena, metsän riista, maailma muuttuu ja tavat.

Leivät paistettiin ulkona uuneissa, jotka oli itse tehdyt.

Aina kun asuin paikka vaihtui, sinne rakennettiin taas uuni, leipien, kalapiirakoiden, ym, valmistusta varten.

Keväällä Huhti - Maaliskuulla pantiin hauet kuivamaan, jos oli jäänyt ylimääräisiä, näin ne eivät pilaantuneet, näitä syötiin kesällä, silloinhan ei ollut missä säilyttää, piti kuivattaa, näin kalat ja lihat säilyivät. Nili-aitat olivat sitä varten. Saunat meidän aikaan jo olivat, mutta silloin Venäjän aikaan eläneillä ihmisillä ei saunoja ollut, niitä on alettu rakentaa 1918 jälkeen. Saippuaita saatiin ennen sotia Nellimin kaupoi-
sta, sodan aikana taas, keitimme itse saippuat. Luita keräsimme ja keitimme ne, sitten siihen lisättiin lipeä-kivi. Siitä tuli valkea saippua ja sillä tuli myös puhdasta pyykkiä.

Sisällä talossa pyykki pestiin, sitten ne piiskattiin ja huu-
deltiin avannossa tai sulan joen rannalla, sulan reunalla.

Pyykkilaudat tehtiin puusta itse, myöhemmin Nellimin kaupoi-
sta sai ostaa lasisia pyykkilautoja.

Brettoja minun aikana oli aina käytössä, jos vain halusi käyttää niitä.

Naimisiin menin 1950 vuonna, Saitajärvellä, vanhan ajan mallin mukaan. Keväällä tulivat kosimaan, silloin vanhempamme päättivät, milloin häät pidettäisiin.

Kesällä minut sitten haettiin, kävellen ja soutaen kuljimme hää paikalle. Yrjö Rämö meidät vihki, hän on myös kastanut minut ja kaikki minun lapseni.

Juhlat oli ja hää lahjojakin saimme. Häiden jälkeen lähdin heti, kävelemään Supruun Ilepäin kanssa tietysti. Sen jälkeen en asunut enään entisessä kodissani.

Pari viikkoa asuivat mieheni sisaret ja veljet perheineen täällä, sitten he palasivat koteihinsa, ja me jäimme aivan kahden.

Aluksi oli kovin vaikeata, kun olin tottunut suuressa perheessä asumaan. Kävimme noutalla ja aloin valmistaa ruokaa. Ensimmäisen keiton keitin pienessä metsä kättilässä, muuta ei ollut, kotona tietysti oli isompia ollut ja siksi oudoksuin tilannetta.

Tuli siihen vieraskin, Väasg Evvan, ja oli mielissään kun ruoka oli valmista, ja iloinen puolestamme siitä, että olimme saaneet kalaa. Meillä tulisi olemaan aina kalaa, näin hän ennusti.

Vanha ihminen oli ensimmäinen vieraamme. Ennen vanhaan katsottiin, että millainen oli ensimmäinen vieras, sellaista tulisi olemaan elämä. Pikku hiljaa totuin siihen kaksin elämiseen.

Lapsia syntyi, ja niitä meillä^{oli} paljon, tilat oli silloin pienet, vain kaksi huonetta.

Nyt näemme suurimman osan lapsistamme, vain kesäisin, kun lomillaan käyvät.

Naapureina meillä oli Inarin saamelaisia, vanhoja asukkaita, jotka sittemmin muuttivat Partakkoon.

Heillä oli lehmiä, ja heiltä me haimme maitomme.

Omat sukulaisemme tietysti, jotka tulivat evakosta kanssamme samoihin aikoihin, asuivat naapurissa, ja asuvat edelleen.

Kättilöt kulkivat auttamassa lasten syntymän aikaan ja piiaat olivat sitten apuna lasten ollessa pieniä.

Terveystalolla Sevettijärvellä, myöhemmin synnytimme lapsemme, Nykäsen Joukioli aluksi kättilönä meillä. Nuorimmaisat syntyivät Ivalossa, lento-koneella, maasto-autolla tai kiitäjällä meidät sinne kuljetettiin, sairaalaan. Lähin puhelin oli Nitsijärvellä, siellä asti piti käydä soittamassa apua, tai kättilön kanssa oli sovittu, milloin lähdetään Ivaloon, ja paikka varattiin ajoissa. Nuorin lapsistani, mieheni ollessa kalassa, olin yksin kotona, sairastui keuhkokuumeeseen. Emme saaneet ajoissa apua, hän kuoli Ivalon sillalla, sairaalaan vietäessä. Helikopterikin oli rikki, juuri silloin. Ensimmäinen puhelin Supruun saatiin 1964 tai -65. Puhelin linjaa oltiin vasta vetämässä Sevettiinpäin.